

23.5.2008

Dnro 794/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Mirja Tamminen

MAAOIKEUDEN LAUTAMIEHEN ESTEELLISYYS

1 KANTELU

Kantelijat arvostelivat 3.3. ja 7.6.2006 päivätyissä kirjeissään maaoukeutena toimivan Oulun käräjäoikeuden menettelyä ja tuomiota valitusasiassa. Asia koski uusjakotoimitusta nro - - -.

Kantelijat esittivät muun muassa seuraavaa.

1. Maaoukeuden jäsenten esteellisyys. Lautamies A oli osallistunut asian käsittelyyn maaoukeudessa, vaikka hänen veljensä ja sisarensa sekä tämän puoliso olivat olleet asian asianosaisia maaoukeudessa. - -

Kantelijoiden mukaan - - - oli esittänyt asian pääkäsittelyssä väitteen, jonka mukaan lautamies A olisi ollut esteellinen sillä perusteella, että tämän veljen ja sisaren asioita käsiteltiin maaoukeudessa.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Maaoukeuden jäsenten esteellisyys

3.1.1 Tapahtumat

Oulun käräjäoikeus (maaoukeus) käsitteli 7.12.2004 pääkäsittelyssään valitukset, jotka oli tehty jakosuunnitelman vahvistamista koskevasta toimitusmiesten päätöksestä uusjakotoimituksessa nro - - -. Asian käsittelyyn maaoukeudessa osallistuivat maaoukeustuomari, maaoukeusinsinööri ja lautamiehet A ja B.

Maaoukeuden pöytäkirjan (dnro - - -) mukaan kenelläkään asianosaisista ei ollut huomauttamista maaoukeuden kokoonpanoon eikä sen esteellisyyteen.

Maaoukeustuomari kertoi 12.9.2006 antamassaan selvityksessä, että hän oli ollut selvityspyyntöni johdosta puhelimitse yhteydessä tapahtuma-aikaan maaoukeusinsinöörinä toimineeseen maamittausinsinööri ja lautamiehinä toimineisiin A:han ja B:hen. Kaikilla maaoukeuden jäsenillä oli mielikuva, jonka mukaan maaoukeustuomarin kysyttyä, oliko kenelläkään huomautettavaa maaoukeuden ko-

koonpanoon ja lautamiesten esteettömyyteen, oli tullut esille, että lautamies A:n veljellä oli tiluksia---. Lautamies A:n muistaman mukaan asian oli ottanut esille---. Toimituksen asiakirjoista oli kuitenkin todettu, että lautamies A:n veljen tilukset eivät millään tavalla liittyneet maa- oikeudessa käsiteltävänä olleisiin valituksiin uusjaon jakosuunnitelmasta. Läsnä olleet olivat vastanneet myöntävästi, kun maa- oikeustuomari oli tiedustellut, tyydyttikö tämä selvitys asianosaisia. Kukaan ei ollut tehnyt tämän jäl- keen huomautusta eikä vaatimusta, että maa- oikeuden olisi tullut antaa asiassa erillinen ratkaisu. Maa- oikeustuomari totesi, että mikäli maa- oikeudelle olisi tehty väite esteellisyydestä, olisi hän pu- heenjohtajana ottanut sen asianmukaisesti maa- oikeuden ratkaistavaksi.

Lautamiehenä toiminut A kertoi 6.11.2006 minulle antamassaan selvityksessä, että maa- oikeuden istunnon alussa--- oli kysynyt, oliko A esteellinen toimimaan lautamiehenä, koska A:n sisarukset--- ja --- olivat osallisena uusjaossa. Maa- oikeustuomari tiedusteli istunnossa läsnä olleiden mielipidettä asiaan. A:n mukaan oli todettu, että hän voi osallistua asian käsittelyyn, koska hänen sisaruksistaan kumpikaan ei ollut muutoksenhakijana asiassa. A kertoi, että hän olisi ilman muuta jäävänsä itsensä, jos hänen sisaruksiaan olisi ollut valittajissa.

Pyysin 30.11.2006 Oulun kärjäoikeuden laamannia toimittamaan minulle vielä selvityksen siitä, oliko valitusasiassa asianosaisena ollut C valitusasian käsittelyyn osallistuneen lautamiehen A:n sisaren puoliso ja, mikäli näin oli, varaamaan A:lle tilaisuuden tulla kuulluksi asian johdosta. Isoniemi ei ollut lausunut aikaisemmassa selvityksessään tältä osin mitään.

A ilmoitti 14.12.2006 selityspyyntöni johdosta, että C:n puoliso on hänen sisarensa ja että "kaikki is- tunnossa mukana olleet olivat tietoisia siitä, että C:n vaimo on sisareni". A:n mukaan päätös siitä, että hän saattoi osallistua asian käsittelyyn, oli ollut yksimielinen. A piti kantelua aiheettomana, koska hänen mukaansa maa- oikeuden istunto oli hyväksynyt hänet istumaan.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 9 §:ään viitaten pyysin 9.1.2007 Oulun kärjäoikeuden laamannia vielä varaamaan A:lle tilaisuuden tulla kuulluksi asian johdosta, koska saamani selvityksen valossa lautamies A näytti menettelleen lainvastaisesti siinä, että hän oli osallistunut maa- oikeudessa sellaisen asian käsittelyyn, jossa hänen sisarensa puoliso oli ollut asianosaisena. Lisäksi pyysin laa- mannia toimittamaan minulle maa- oikeustuomarin, maa- oikeusinsinöörin ja lautamies B:n selvitykset siitä, olivatko he olleet valitusasian pääkäsittelyssä tietoisia siitä, että A:n sisaren puoliso oli asian asianosainen ja jos olivat, miksi siihen ei puututtu.

A ilmoitti, ettei hänellä ole lisättävää aikaisempiin selvityksiinsä.

Maa- oikeustuomari, maa- oikeusinsinööri ja B ilmoittivat selvityksissään, että he eivät olleet istunnossa tietoisia A:n ja C:n välisestä sukulaisuussuhteesta. He kertoivat, että he olivat saaneet asiasta tiedon vasta lisäselvityspyyntöstäni. Maa- oikeusinsinööri ja B vahvistivat selvityksissään maa- oikeustuomarin 12.9.2006 päivätyssä selvityksessä esteellisyyksymyksen käsittelystä pääkäsittelyssä todetun.

Maa- oikeusinsinööri kertoi, että hän oli laatinut yhteenvedon valituksista valmistellessaan maa- oikeu- den pääkäsittelyä ja sen yhteydessä pidettävää katselmusta. Asianosaisten suuren määrän (13 valit- tajaa, 30 vastapuolta) vuoksi yhteenvedosta oli tullut siinä määrin laaja, ettei sitä sellaisenaan ollut lähetetty pääkäsittelyä koskevan kutsun liitteenä, vaan kutsun liitteenä lähetettiin yhteenvedo, jossa valittajien vastapuolet oli lueteltu yhtenä listana yksilöimättä sitä, kuka oli kenenkin vastapuoli. Yhteen- vedossa oli mainittu C.

C oli muutoksenhakijoista sekä--- vastapuoli. Maa- oikeuden pöytäkirjan mukaan C oli todennut pää- käsittelyssä, ettei hänellä ollut huomauttamista valituksesta. --- oli peruuttanut valituksensa valmiste-

luvaiheessa. Maaoykeus oli 21.12.2004 annetulla tuomiolla hylännyt - - - valituksen ja hyväksynyt - - - valituksen siltä osin kuin hän maaoykeuden pöytäkirjan mukaan oli C:n vastapuoli.

3.1.2

Oikeusohjeet

Kärjjoikeuslain 10 §:n mukaan lautamiehen esteellisyydestä on voimassa, mitä tuomarin esteellisyydestä säädetään.

Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan tuomari ei saa käsitellä asiaa, jos hän on sanotussa luvussa tarkoitettu tavoin esteellinen. Saman luvun 2 §:n 1 momentin mukaan luvun tuomaria koskevia säännöksiä sovelletaan myös tuomioistuimen muuhun jäsenen, esittelijään, pöytäkirjanpitäjään ja siihen, joka tuomioistuimessa ratkaisee asian tai voi olla läsnä asiaa ratkaistaessa.

Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 4 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tuomari on esteellinen asiassa, jossa tuomarin läheinen on asianosainen. Saman luvun 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan läheisellä tarkoitetaan tuomarin puolisoa sekä tuomarin lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja tuomarille muutoin erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa.

Säännökset asianosaisen tekemästä esteellisyyväitteestä sisältyvät oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 8 §:ään. Saman luvun 9 §:n 1 momentin mukaan väite tuomarin esteellisyydestä ratkaistaan siinä tuomioistuimessa, jossa pääasia on käsiteltävänä. Tuomioistuin voi myös omasta aloitteestaan ottaa ratkaistavakseen kysymyksen esteellisyydestä.

3.1.3

Kannanotto

Lutamiehen esteellisyys

Tuomari on velvollinen oma-aloitteisesti toteamaan esteellisyytensä ja vetäytymään asian käsittelystä, jos hän havaitsee olevansa esteellinen. Tämä koskee myös kärjjoikeuksien lautamiehiä, jotka toimivat maaoykeuden lautamiehinä. Lautamiehen tulee kertoa esteellisyydestään oikeuden puheenjohtajalle, jotta hänen tilalleen voidaan kutsua toinen lautamies.

Maaoykeus käsiteli uusjakotoimitusta koskevan valitusasian kokoonpanossa, jossa lautamiehenä oli A. A ei ollut vetäytynyt käsittelemästä asiaa, vaikka hänen sisarensa puoliso C oli asian asianosainen. Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 4 §:n 1 momentin 1 kohdan ja 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tuomari on esteellinen, kun hänen sisaruksensa puoliso on asianosainen asiassa.

A:n selvityksen johdosta totean, ettei hän ole väittänyt, että hän olisi informoinut ennen pääkäsittelyä tai pääkäsittelyssä maaoykeuden puheenjohtajaa tai muita maaoykeuden jäseniä esteellisyydestään. Maaoykeuden muiden jäsenten ei ole voitu osoittaa muutoinkaan olleen tietoisia A:n ja C:n välisestä sukulaisuussuhteesta eikä maaoykeus siten ollut ottanut kantaa kysymykseen A:n esteellisyydestä kerrotulla perusteella.

Katson, että lautamies A menetteli lainvastaisesti, kun hän osallistui maaoykeudessa sellaisen asian käsittelyyn, jossa hänen sisarensa puoliso oli asianosainen.

Maaoykeus ei käsitellyt asiaa laillisessa kokoonpanossa. Totean, että oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 1 §:n 1 kohdan mukaan lainvoiman saanut tuomio voidaan tehdystä kantelusta tuomiovirheen

perusteella poistaa, jos oikeus ei ole ollut tuomionvoipaa. Tuomiovirhekantelu olisi kuitenkin tullut tehdä korkeimmalle oikeudelle kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun maaoikeuden tuomio sai lainvoiman. Käsitykseni mukaan asiassa ei enää ole mahdollisuutta ylimääräisten muutoksenhakukeinojen käyttämiseen. Totean edelleen, että maaoikeuden tuomio on ollut yksimielinen eikä esteellisyys ilmeisesti ole vaikuttanut asian käsittelyyn tai lopputulokseen.

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan A:lle huomautuksen edellä kohdassa 3.1 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Ilmoitan päätöksestäni myös käräjäoikeuden laamannille ja pyydän saattamaan sen asiassa selvityksiä antaneiden tietoon.
